

KIBRIS SORUNUNUN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERE TAŞINMASININ ARDINDAN ORTAYA ÇIKAN YUNAN-RUM EOKA TEDHİŞ ÖRGÜTÜ

Ergenekon SAVRUN¹

ÖZ

Kıbrıs sorunu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun gündemine resmi olarak ilk kez 1954 yılında Yunanistan ve daha çok Kıbrıs Rumlarının yoğun çabaları sonrasında girmiştir. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin 1950'de Enosis için plebisit sonucunda, kendilerince ortaya çıkan "kendi kaderini tayin" ilkesinin Kıbrıs'a uygulanmasına yönelik önergeyi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine sundular. Ancak daha öncede bu talepler Yunanistan tarafından, 1951, 1952 ve 1953 yıllarında yinelenmiştir. Bu dönemlerde İngiltere yanına Türkiye'yi de alarak bu duruma şiddetle karşı çıkıyordu. Yunanistan ve Kıbrıs Rumları ise Megali İdea yani 'Büyük Yunan Ülküsü' anlamına gelen ve hedefinde olan bölgelerden birisi olan Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhakı ya da Enosis'i gerçekleştirmek için EOKA tedhiş örgütünü kurdu. Üç yıl sonra da Türkiye bu duruma karşılık Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurdu. Bu çalışmada Kıbrıs'ın uluslararası platforma taşınma sürecinin ardından kurulan Yunan yeraltı örgütlerinin tedhişlerine değinip anlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: EOKA, Enosis, Kıbrıs Sorunu.

GREEK AND THE GREEK CYPRIOTS' EMERGENT TERRORIZING ORGANIZATION EOKA AFTER THE PRESENTED THE CYPRUS ISSUE TO THE UNITED NATIONS' AGENDA

ABSTRACT

The Cyprus Issue was first offically presented to the agenda of the United Nations General Assembly in 1954 by Greece, and more of the Greek Cypriots intense efforts. Greek Cypriots' Orthodox Church's plebiscite for Enosis in 1950 which means "self determination" was proffered to the UN's General Secretary. However, earlier, those requests were repeated by Greece in 1951, 1952, and 1953. In this periods, The Great Britain was strongly opposed to this situation, and also took along the Turkey. As for Greece, and the Greek Cypriots both wanted to achive Enosis which means annexion to the Cyprus to Greece according to Megali İdea also means that occupy Cyprus. That's why they set up a terrorizing organization were called EOKA. In response to this situation, Turkey set up Turkish Strength Organization (TMT) agints the EOKA in there years later. In this study, we will try to explain that how Greece's terrorizing activities started after the Cyrus issue presented to the UN.

Key Words: EOKA, Enosis, Cyprus Issue.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
ergenekonsavrun@gmail.com

1. GİRİŞ

1950’de BM Genel Kurul V. Dönem, Birinci Komisyonu’ndaki görüşmelerde, Yunan delegesi, “ulusların kendi kaderini tayin” ilkesinin büyük imparatorluklara zarar verip vermeyeceğine bakılmaksızın Kıbrıs’a uygulanmasını öneriyordu. 1951’in Ekim ayındaki BM Genel Kurulu VI. Dönem, Dördüncü Komisyon Başkanlığına, Makarios bir protesto mektubu gönderdi. Ayrıca Yunan delegeleri de genel tartışmaların yanı sıra, Üçüncü ve Dördüncü Komisyonlarda konuya resmen değindi. Yunanistan’ın bu tutumu, 1952 Genel Kurul VII. Dönem, Üçüncü ve Dördüncü Komisyonlarında da devam etmiştir. (Xydis, 1967, s.7)

İngiltere’nin ilhaka karşı çıkmasının sebeplerini, Fransız “Paris Presse” gazetesinin 30 Eylül 1952 tarihli nüshasında şöyle dile getiriyor ve T.C. Başbakanlık Hususi Kalem Müdürlüğü’ne de 1 Ekim 1952 tarihinde rapor ediliyordu: (Savrun, 2018, s.165)

“Fransız “Paris-Presse” gazetesinin 30 Eylül 1952 günlü nüshasında “İngiltere’nin Doğu Akdeniz’de yerini başkasına kaptırmak istemiyor” başlığı altında kaleme alınan makale tercümesi ilişik olarak takdim edilmektedir... İngiltere şimdi Akdeniz’de, İngiliz politikasının bu denişe mahsus ananevi usulleriyle idare edilen bir diplomasi taarruzuna geçmiştir. Muhafazakâr Dışişleri Bakanı Anthony Eden’in politikası ile selefi İşçi Partili Ernest Beven’in politikası arasında tenakuz yoktur... 1947 de kendi isteği ile Yunanistan’daki yerini Amerikalılara bırakan İngiltere bu sefer Birleşik Amerika’nın Akdeniz havzasında kendi yerine geçmesini önlemek istiyor... Doğu Akdeniz’de ve Ortadoğu’da müşterek savunma teşkilatı yapılmalıdır; Londra’nın istediği bu işte teşebbüsü ele almak ve müşterek teşkilatın başına geçmektir... Kıbrıs’ta daima hazır ve nazır bulunan İngiltere Doğu Akdeniz’de Batı’nın savunma üslerini şimdilik, en ziyade bu Ankara-Atina-Belgrad mihverine istinat ettirmek niyetindedir. İngilizler Yunan dâhili harbinden alınan dersi unutmamışlardır. Londra’nın Doğu Akdeniz’deki geniş faaliyetinde belki prestij meselelerinin de rolü vardır; fakat asıl amil İngiltere’nin, Commonwealth’in büyük bir kısmı ile hem madde aldığı memleketlerle münakale yollarının güzergahı olan bu bölgede hatırı sayılır yerini kaybetmek istememesidir”. (BCA, 030.01.102.607.9. & Savrun, 2018, s.166)

1953 Genel Kurul’un VIII. Dönem görüşmelerinde, Makarios yeniden başkanlığa bir memorandum sundu. Yunanistan delegesi de konunun genel kurulda görüşülerek çözüme kavuşturmak istediklerini bildiriyordu. Konunun gündeme gelmemesi durumunda ise, konuyu tekrardan önlerine getireceklerini söylüyorlardı. (Xydis, 1967, s.9)

Aslında Yunan hükümeti, ilk başlarda Kıbrıs Rumlarının aksine konunun İngiltere ile çözmek istiyordu. 1953 sonbaharında Yunanistan’a gelen Anthony Eden’in Yunan Başbakanı Papagos’a İngiltere’nin Kıbrıs’ı “asla” bırakmayacaklarını belirtmesinden (Stephan, 1966, s.135) sonra Yunanistan konuyu BM’ye götüreceğini açıkladı. İngiltere’nin Yunan tehdidine karşı cevabı, Sömürgeler Bakanı Henry Hopkinson ikinci bir “asla” olarak verdi. (Xydis, 1967, s.12)

2. KIBRIS'IN BİRLEMİŞ MİLLETLER GÜNDEMİNE ALINMASI

Yunanistan, bu gelişmelerin ardından 16 Ağustos 1954 tarihinde, IX. Dönem Genel Kurul'un gündemine alınması için halkların hak eşitliği ve kendi kaderini tayini ilkesinin BM gözetimi altında Kıbrıs'a uygulanması başlığı altında BM'ye başvurdu. (Yearbook of the United Nations, 1954, s.94) Bu girişim karşısında, Başbakan Adnan Menderes'in tutumu; "Kıbrıs asla Yunanistan'ın olmayacaktır" şeklinde olmuştur. (Armaoğlu, 1974, s.21) 24 Eylül 1954 tarihinde Genel Kurul'da 30 olumlu, 19 olumsuz, 11 çekimser oy ile Kıbrıs sorununun gündeme alınması kabul edilmiştir. Görüşmelerin sonunda ise, 49 kabul, 11 çekimser oy, Birinci Komitede ise 50 kabul, 8 çekimser oy ile 814 (IX) sayılı karar Genel Kurul'da kabul edildi. (Yearbook of the United Nations, 1954, s.96) Karar metni şu şekildedir: "Genel Kurul, şimdilik, Kıbrıs sorunu ile ilgili bir karar alınmasının uygun olmadığını dikkate alarak, Halkların eşit hakları ve kendi kaderlerini tayini ilkesinin Birleşmiş Milletler'in gözetimi altında Kıbrıs Adası halkına uygulanması adı altındaki maddenin daha fazla ele alınmamasını kararlaştırmıştır."

İngiliz delege Selwyn Lloyd, görüşmelerde, Kıbrıs'taki varlıklarının NATO ve Bağdat Pakti açısından çok önemli ve kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Kıbrıs Adası'nın 1923 Lozan Antlaşması ile İngiltere'ye bırakıldığını ve diğer taraf ülkeler gibi Yunanistan'ında bu antlaşmayı tanıdığını. Ayrıca BM Yasası 2 (7) maddesine göre Kıbrıs konusunun BM'de görüşülmesinin İngiltere'nin iç işlerine karışmak demek olduğunu belirtti. Öte yandan İngiltere, Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki düşüncelerine atıfta bulunuyordu. Konu "kendi kaderini tayin"den çok BM üyesi bir devletin egemenliği altında bulunan bir bölgenin yine BM üyesi bir başka ülkenin egemenliği anlamına gelen Enosis olduğunu ve bu durumunda BM Anayasası'na aykırı olduğunu öne sürüyordu İngiltere.

Ayrıca adada yalnız Rumların yaşamadıklarını, Müslüman Türklerinde yaşadıklarını, Kıbrıs'ın coğrafi olarak Anadolu'nun bir parçası olduğunu söylerken İngiltere, adanın Yunanistan'a ilhakını Türkiye ve Türklerce asla kabul edilmeyeceğini dile getirdi. Yunanistan karşı tezi ise, İngiliz sömürge yönetimini, Kıbrıs halkının istemediğini, bu bağlamda sorunun bir "egemenlik değişimi" olmayıp, "kendi kaderini tayin" ilkesi olduğunu yönündeydi. (General Assembly Official Records, 1954, s.547-549) Türkiye'nin henüz net tavrının şekillenmediği bu dönemde, İngiltere'nin Kıbrıs politikası genelde Türkiye'nin gelecekte olası Kıbrıs politikasına uygun şekilde gelişmiştir. İngiltere, mevcut statükodan memnun görünen Türkiye'yi yanına çekmek istedi. (Savrun, 2018, s.168)

İngiltere konunun Birinci Komisyon'da görüşülmesi sırasındaki tutumunu, Genel Kurul toplantılarında da sürdürmüştür. Genel Kurul sonucunda 814 (X) sayılı karar İngiltere'yi memnun etmiştir. İngiliz delegesi Anthony Nutting; "sağduyu açısından büyük ve önemli bir zafer" sözleriyle kararın olumlu karşılandığını bildirmiştir. (General Assembly Official Records, 1954, s.538-539)

3. İNGİLTERE'NİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURUL TEZİ

Genel Kurul ve Birinci Komisyon görüşmelerinde İngiltere'nin tezi Kıbrıs'ın Yunan kökenli olmadığı ve coğrafi olarak da Yunanistan'a uzak olduğu yönündeydi. Yunan

delegasyonu ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a nazaran İngiltere'ye altı kat daha uzak olduğunu savundu. İnsan hakları ve özgürlük bağlamında bir konunun bu tür bir yaklaşımın kabul edilemeyeceğini ve İngiltere'ye olan uzaklığın nasıl açıklayacakları sorusunu sordular. Yine, Yunan delegasyonunun konuşmalarında, nihai amacın Enosis olduğu gizlenmiştir. (Savrun, 2018, s.168)

Kıbrıs'taki "*ulusal kurtuluş hareketi*" tarihinden söz edilerek Kıbrıs halkının İngiliz sömürge yönetimini istemediği, bu bağlamda sorunun bir "*egemenlik değişimi*" olayı değil bir "*ilkenin uygulanması*" olduğu belirtmekte, konunun sömürgeci ile sömürge durumunda olan halkın arasında olan bir sorun olarak gösterilmektedir. İngiltere ise BM Yasası'nın 2(7) maddesine gönderme yaparak konunun bir iç mesele olduğunu savundu. Yunanistan ise en geniş konuların görüşülmesine olanak sağlayan BM Anayasası'nın 10. maddesini destek alıyordu. Hatta Kıbrıs halkının Birleşik Krallık içinde bir azınlık olmadıklarını tam aksine kendi kendini yönetebilecek bir konumda olduklarını belirttiler. İngiltere'nin Lozan'ı dayanak göstermelerine ise, Yunanistan bu durumun BM Genel Kurulu'na getirilmesine engel teşkil etmeyeceğini bildirdiler.

BM Genel Kurulu'nun almış olduğu 814 (IX) sayılı karar, Yunan kamuoyunda Batı'ya özellikle de İngiltere ve Amerika'ya karşı büyük bir tepkinin doğmasına neden olmuştur. Yunan hükümetinin ve temsilcisinin karara bakış açısı ise Yunan kamuoyundan biraz daha yumuşak ve olumludur. Çünkü BM, "*Kıbrıs sorununun uluslararası karakterinin*" kabulü olarak nitelemiş, konuya ilişkin karar alınmasının sadece "*şimdilik*" ertelendiğine işaret ederek, konunun daha sonraki günlerde yeniden gündeme gelebileceğini savundular. Diğer Yunan devlet adamları da benzer görüşlere sahipti. Genel Kurul'da, Türkiye'nin temsilcisi Selim Sarper'in, özellikle Birinci Komisyon'da gerçekleştirdiği konuşmalar, ufak tefek değişikliklerin haricinde uzun yıllar Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki tezlerinin temel niteliğinin temelini oluşturması bakımından çok önemlidir. (General Assembly Official Records, 1954, s.549-550)

İngiltere'nin öne sürdüğü Kıbrıs'ın bir "iç mesele" olduğu yönündeki İngiliz tezlerine, Selim Sarper bu görüşü konuşmalarının tamamında savunmuştur. Son günlerde ise 2(7) sayılı maddenin tamamen göz ardı edilmesine göz yuman BM'nin prestij kaybettiğini dile getiriyordu. Ayrıca Yunanistan'ın adada yaşayan 100.000 Türkü hiçe sayarak "*kendi kaderini tayin*" kavramı ile yalnızca Enosis'i gerçekleştirmek istediklerini ve bu duruma da Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin şiddetle karşı çıkacağını belirten Selim Sarper "*kendi kaderini tayin*" ilkesi üzerinde durarak, bu durumun bazı durumlarda kullanılmayacağını. Aksi takdirde bunun "*fırsatçılar*" tarafından istismar edileceğini ve BM Yasasının da bu kavramı yeteri kadar açık ele almadığını söyledi.

Selim Sarper son olarak, Yunanistan'ın 1923 Lozan Antlaşması'na yönelik yorumlara da, Türkiye'nin Kıbrıs'a olan tarihi, coğrafi, etnik ve ekonomik gerekçelerini ortaya koyarak cevap vermiştir. Sonuçta, Genel Kurul'un almış olduğu kararı, tıpkı İngiltere gibi Türkiye'de olumlu karşılamıştır. Başbakan Menderes, sonuca yönelik; "*Bu mesele tamamı ile kapanmıştır*", diyerek görüşünü açıklamıştır (Savrun, 2018, s.169-170)

4. YUNANİSTAN VE TÜRKİYE’NİN TEPKİLERİ

Yunanistan’ın Kıbrıs sorununu, 15 Nisan 1954 tarihinde uluslararası bir sorun olarak BM Genel Kurul gündemine götürmesinde etkili olan bazı faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- 1- “Yunanistan NATO’ya Türkiye ile eş zamanlı üye olduktan sonra, Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya Dostluk ve İşbirliği Antlaşması’nın imzalanmasından sonra, o dönemde tüm uluslararası ilişkilerini batıda endeksleyen Türkiye’nin, Kıbrıs konusu için Türk-Yunan dostluğunu tehlikeye atmayacağını değerlendiriyor ve Türkiye’den çekinmiyordu.”
- 2- “Yunanistan, Kıbrıs sorununun uluslararası kamuoyunun önüne çıkartılmasından son derece çekinen İngiltere’yi kendisi ile ikili görüşmelere zorlayacağına inanıyordu.”
- 3- “O dönemde, Makrios, self-determinasyon yani kendi kaderini tayin ”ilkesine ilişkin talebin uluslararası arenada destek bulacağına karar vermişti.”
- 4- “Amerika Birleşik Devletleri de işin başında, sorunun Birleşmiş Milletlere götürülmesi için, Yunanistan’a yeşil ışık yakmıştı.” (Gürel, 1985, s.93)

Önemli bir konu ise, 1951 yılında Amerikan Senatosu, Kıbrıs konusunda eğer Yunanistan BM’ye başvurursa, ABD’nin “*Kıbrıs’taki Rum çoğunluğunun istekleri*” doğrultusunda tavır alacağı kararı almıştır. 1954’e kadar bu durum devam etmiştir. Ancak Yunanistan’ın Nisan 1954’te BM’ye başvurmak isteyince, Amerika bu duruma pekte istekli görünmemiştir. 519 Yunanistan’ın Kıbrıs konusunu BM’ye götürme taktiği Türkiye’de de çok farklı yorumlara yol açar. S. R. Emeç, Son Posta gazetesindeki yorumunda “Türkiye’nin Kıbrıs diye bir problemi yoktur.” der.

“Ortada Kıbrıs diye hiçbir mesele yokken bazı gayri mesul Yunanlı simaların ön ayak olmaları ile bir hayli zamandan beri böyle bir meselenin ihdasına hararetle çalışılmaktadır. Buna Türk-Yunan dostluğunun inkişafını iyi bir gözle görmeyen komünist unsurların tahrikleri eklenince zaman zaman hava hakikaten fesada uğruyor. Kıbrıs için Yunanlıların veya Kıbrıs’ta yerleşmiş bulunan Rumların bir iddiaları olmak için her şeyden evvel Kıbrıs’taki idarenin onlarca tahammül edilmez bir halde bulunması lazımdır. Yukarıda anlattığımız şekliyle Kıbrıs adasının vaziyeti Türkiye ile Yunanistan arasında hiçbir zaman bir anlaşmazlık mevzu olamaz. Dava olsa olsa, Türkiye ile İngiltere arasındadır ve bizim de şimdilik İngilizlerle bir Kıbrıs meselesi ihdasında herhangi bir isteğimiz olmadığı için meseleyi bir başka zaviyeden mütalaa etmekte kendimizi haklı görmekteyiz. Şöyle ki; Hayati menfaatleri bakımından Türkiye ile Yunanistan’ın iyi geçinmeleri icap ediyor. Yalnız iyi geçinmek değil, ittifak halinde yaşamalarında da zaruret vardır. Böyle sıkı bir münasebetin bile mevcut şartları karşılamaktan uzak olması Türk-Yunan ittifakına, Yugoslavya askeri dostluğunun ve müzaheretinin ilavesini icap ettirmiştir. Halin böyle olmasına ve hakikatin de Yunan resmi mahfillerince malum bulunmasına rağmen durup dururken ortaya bir Kıbrıs meselesi çıkarmak her şeyden evvel, Türk-Yunan dostluğunu iyi bir gözle görmeyenlerin ekmeğine yağ sürmektedir. Bu dostluğu iyi bir gözle kimlerin görmediğini izaha ise lüzum yoktur.” (Keser, 2008, s. 160)

İngiltere, Yunanistan’ın bu tarz tutum ve faaliyetlerinden ötürü, Orta Doğu politikaları için Türkiye’ye daha çok güveniyordu. Türkiye adadaki mevcut statükonun devamından yanaydı. Türkiye, NATO ve Bağdat Paktı’nda müttefik olduğu İngiltere’nin Kıbrıs’a hâkim olmasından

rahatsızlık duymuyordu çünkü bu durumu Enosis'e tercih ederdi. Diğer bir faktör ise, Kıbrıs Türklerinin güvenliğiydi. Menderes 24 Ağustos 1955'te yaptığı bir açıklamada, Kıbrıs'ın Anadolu'nun bir parçası olduğunu, coğrafi, tarihi, kültürel, siyasi ve ekonomik olarak bağlarının bulunduğunu ve konuya sadece etnik açıdan bakılmayacağını, bu yüzden adada kendilerince kabul edilebilir statükonun devamı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca diğer olası senaryoları da şu şekilde sıralıyordu. Eğer İngiltere Kıbrıs'tan çekilecekse, adayı Türkiye'ye iade etmesi gerektir. İkinci seçenek, Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılması, başka bir deyiş ile Taksim. Son olarak da, İngiliz yönetimi altında, Kıbrıs halkının kendini yönetme imkânının sağlanması yönündedir. (Göktepe, 2002, s. 945 & Hatzivassiliou, 1994, s.149) Burada ortaya çıkan durum yine Yunan davranışının tipik bir özelliği olan her an önünde "milli konular" görmesi, onları yoktan var etmesidir. Bunun bir sonucu olarak sorunlar da şüphesiz ortaya çıkmakta ve katlanarak büyümektedir. (Heraclides, 2003, s.72)

Birleşmiş Milletler toplantısında elleri titreyerek sinirli bir konuşma yapan Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopoulos; "Batı Trakya'da yaşayan Türklerin Yunan idaresi altında çok rahat olduklarını. Türkiye'nin Kıbrıs'ta hiçbir hakkı bulunmadığını, bunu İsmet Paşa (Paşa tabiri aynen kullanılmıştır) aracılığıyla Lozan'da aynen kabul ettiğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan toplantılarda kabul edildiğini" belirtmiş ancak bu konuşma Batılı delegasyonları bile hayretler içerisinde bırakmıştır. Aynı günlerde Kıbrıs'ta bir açıklama yapan Makarios ise aldatma politikasına devam etmektedir; "Bugün esaret altında bulunan Yunan Kıbrıs'ımızın hürriyet kavuşması için yine Panayiamıza sığınıyoruz. Tarih ispat etmiştir ki, Kıbrıs ezelden beri Yunandır. Yunan Hükümeti bizim namımıza Birleşmiş Milletlere başvurmuştur. Davamız, bütün dünya davalarının en doğrusudur, en haklısıdır. Emelimize kavuşacağımıza zerre şüphe yoktur. Hak ve hürriyet bayrağını daima elimizde taşıyacağız ve bu haklı dava uğruna sonuna kadar mücadele edeceğiz. Zito Ellas, Zito Enosis... Kıbrıs, Yunanistan'a ilhak edildiği takdirde, İngiltere ile Yunanistan her ikisi de NATO'ya üye olduğuna göre askeri tesisler meselesi müttefikler arasında karşılıklı bir anlaşma ile halledilir... Adalet yerini buluncaya kadar, yani Yunanistan'la birleşinceye kadar mücadeleye devam edeceğiz." (Torun, 1959, s.137) Son olarak, Kıbrıs sorununun BM'ye götürülme sürecinde, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin iddialarının nelere dayandığını iyi kavramak gerekir. Üç ülkenin de ana dayanağı, 1954 dünyasının siyasi konjonktüründe ve hukuksal temele dayanır. Daha öncede vurguladığımız gibi, Yunanistan konunun BM'nin yetkisi alanında olduğunu savunurken, İngiltere, Kıbrıs'taki egemenliğinin uluslararası alanda tanınmasından ötürü, durumun bir iç mesele olduğunu savunuyordu. Türkiye ise genelde İngiltere'nin bu görüşünü destekliyordu.

Yine İngiltere, Yunanistan'ında Lozan Antlaşmasına imza atmasına atfen şu görüşleri dile getiriyordu; "Eğer Kıbrıs BM'de ele alınacak olursa, bundan sonra her devletin imzalamış bulunduğu antlaşmaları inkâr ederek toprak iddiası bulunabileceğini" savunuyordu. Yunanistan ise, "Lozan Antlaşması'nın pek çok hükmünün müttefiklerle Türkiye arasındaki ikili uzlaşmaları içerdiğini ve bu yüzden Yunanistan'ın Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhak edilmesini Türkiye'nin tanıdığına tanık olarak antlaşmayı imzaladığını, yoksa Yunanistan'ın bu ilhakı doğrudan tanımadığını" iddia ediyordu. Türkiye ise, "Yunanistan'ın öne sürdüğü iddianın geçersiz olduğunu, Lozan Antlaşmasını Yunanistan'ın da Kıbrıs'la ilgili hükme çekince koymadan imzaladığı çok yanlış bir antlaşma olduğunu" belirtmekteydi.

Stratejik etmenler açısından ise; İngiltere için Kıbrıs'ın stratejik önemi bulunmaktadır ve bu görüş hâkimdir. Ancak Yunanistan kendisi açısından adanın stratejik bir öneminin olmadığını savunarak, bu durumu kanıtlamak istiyordu. Kıbrıslı Türkler ise, İngiltere, Türkçe konuşan ve Müslüman olan Kıbrıslı Türklerin şiddetle Enosis'e karşı çıktıklarını ve "Kıbrıs'ta

şimdiye kadar toplumlararası çatışma olmamıştır” diyordu. Yunanistan ise, Trakya’daki Türk azınlığını örnek göstererek, buradaki Türklerin dostluk içinde Yunanlılarla yaşadıklarını öne sürerek, kendi kaderini tayin ilkesinden Kıbrıs Türklerin de faydalanacağını söylerken, Türkiye ise, böyle bir durumda adadan göç eden 300.000 Türkünde oylamaya katılması gerektiğini bildiriyordu. Coğrafi yakınlık konusunda ise; İngilizler, Kıbrıs’ın Anadolu’ya çok daha yakın olduğunu, Türkiye ve Suriye’ye olan yakınlığın, Yunanistan’a oran ile onda bir olduğunu dile getiriyordu. Türkiye’de bu görüştedir ve Kıbrıs’ın tarihin hiçbir öneminde Yunan egemenliğinde olmadığını savunuyordu. Yunanistan ise, Hristiyanlığın doğuşundan on beşinci yüzyıla kadar, Kıbrıs’ın bir Yunan adası olduğunu öne sürüyordu. (Gürel, 1985, s.100)

Bu dönemde Ankara, İngiltere’nin adada bir statüko değişikliğine gitmeyeceğini düşünmekteydi. Bu yüzden konuyu yakından takip ediyor ancak mevcut somut bir girişimde bulunmuyordu çünkü İngiltere ve Yunanistan ile olan ilişkilerini de önem veriyor ve bozulmasını istemiyordu. Ancak hükümet yetkililer istemese de Türkiye’nin artık “Kıbrıs diye bir meselesi” vardı ve Kıbrıs’a yönelik politika geliştirmek mecburiyetindeydi. (Zürcher, 2012, s.345)

Diğer yandan, Kilise’nin ve din adamlarının Yunanlı politikacılara yapmış oldukları baskı sonucu uluslararası platforma taşınan Kıbrıs konusunda Yunanlar için olumsuz bir sonuç almış gibi görünse de, Kilise açısında konunun uluslararası platforma taşınması ve gündeme gelmesi başarı olarak görülüyordu. Kilise ve Rumların dış politikada elde ettiği bu başarı, kendi iç politikalarına da malzeme olacaktır. Güven ve cesaret tazeleyen Rumlar, Kıbrıs’ta tedhiş, terör ve cinayetleri kapsayan yeni bir örgütlenmeye ve döneme girecektir. (Savrun, 2018, s.177)

5. EOKA’NIN DOĞUŞUNDA KİLİSE’NİN ROLÜ

1952 yılında adada Makarios’un teşvik ve önderliğinde Rum gençliğini bir çatı altında toplamak amacıyla “Rum Milli Gençlik Cemiyeti” adıyla bir cemiyet kurulur. Bu cemiyetin amacı, Kilise’nin direktifi altında Enosis faaliyetlerini yürütmektir. Makarios’un Rum gazetelerinde çıkan “ilhak mücadelesinin hızlandırılması” gerektiği yönündeki bir yazı üzerine, adadaki Rum öğrenciler harekete geçerler. Bu hareketler, ilk olarak iki sene önce yapılan (16 Ocak 1950) plebisitinin yıl dönümünü kutlamak maksadıyla köy ve kasabalarda ufak çapta başlayan ve bir anda bütün adayı saran Enosis mitinglerine dönüşmekte gecikmez. Baf’da, Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını isteyen 60’ı kız 500 kadar Rum öğrenci yürüyüş yaparak, polisle çatışmaya girerken, Lefkoşa’da da 900 kadar öğrenci okullara gitmeyerek boykot ilan ettiklerini açıklarlar. Rum öğrenciler eylemlerine Limasol ve Magosa’da da devam ederek, Magosa’da bir grup lise ve akademi öğrencisi girdikleri kiliselerin çanlarını çalarak halkı ve gençleri toplantıya çağırırlar. Yine Magosa’da Rum öğrenciler sınıflara girmeyerek, okul bahçesinde toplanıp Enosis lehinde konuşmalar yaptı. Bir kısım öğrencilerde Yunan milli marşları söyleyerek, ellerinde Yunan bayrakları ile köy sokaklarında yürüyüş sonunda, Makarios’a gönderdikleri bir telgrafta şöyle hitap ederler; “Sadakatle izinden yürüyerek ve ilhakı tek amacımız itihaz ederek, yabancı hâkimiyeti aleyhine protesto etmek maksadıyla”. Yer yer polislerle çatışmaya giren bu Rum öğrenci hareketleri, hükümetin bütün yasaklarına rağmen Kıbrıs’ın birçok yerinde devam eder. (Koç, 2006, s.67-68)

Bu sırada 20 Ocak’ta Atina Üniversitesi’nde bir toplantı yapan 2000 kadar Yunanlı öğrenci şehir sokaklarında Enosis sloganları atarak, İngiliz Elçiliği önünde Yunan bayrağı yaktıkları gibi, aynı anda Rodos ve birçok Yunan şehirlerinde de ilhak lehinde mitingler yapılır. Kıbrıs’ta ve Yunanistan’daki bu gelişmeler üzerine, Türkiye gazeteleri protesto mahiyetindeki yayınlarına hız vererek; Kıbrıs Türkleri, Enosis isteyen Rum ve Yunanlı öğrenci hareketlerine

karşı, Türk gençliğine karşı acaba neden sukutu muhafaza ediyorlar. Eğer Türk-Yunan dostluğunun bozulacağı tehlikesi düşünüyorlarsa, Yunan gençliğinin de aynı tarzda hareket etmesi icap etmez miydi diyordu. (Koç, 2006, s.68) Bütün bu gelişmeler olurken Süveyş Kanal bölgesinde bulunan İngiliz askeri gücüne mensup 500 asker Kıbrıs'a nakledilir. Bunun akabinde adada inşa edilmekte olan askeri kışlaya Süveyş Kanalı bölgesinden bir İngiliz tugayı nakledilecektir.546 Hemen akabinde 14 Eylül 1954 tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak başkanlığındaki bir heyet, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı ile İstanbul Florya Köşkü'nde bir görüşme yaparlar ve Başbakan; “Korkmayınız İlhak olmaz. Ben Amerika'ya başvurdum. Kıbrıs meselesini Yunanistan Birleşmiş Milletlere götürüyor amma... İşte Amerika bana yazdı. Enosis olmayacaktır” cevabını alırlar. (General Assembly Official Records, 1954, s. 178)

Faiz Kaymak gibi, Kıbrıs Türk Toplumunun bazı liderlerinin öncülüğünde Türkiye hükümetine, Kıbrıs Rumlarının taşkınlıkları ve Batı dünyasının yanlı tavırlarını anlatan 3 maddeden oluşan muhtıra niteliğinde bir belge gönderildi.

“Kıbrıs'ın Statüsü ve Kıbrıs Türklerinin Ekalliyet Haklarının Korunması Mevzuunda, Londra Seyahatları Münasebetiyle Başbakanımıza ve Dışişleri Bakanımıza Takdim Edilen Muhtıradır. 11-X-1952

- 1- Yüksek malumları olduğu vehiçle, Kıbrıs üzerindeki Yunan tahrikâtı devam etmektedir. Birleşik Amerika'nın bu meselede şimdiye kadar takındığı tavır, bu tahrikâtı ve dolayısıyla Yunan iddialarını teşvik eder mahiyette tefsir ediliyor. Bu durum karşısında, İngiltere'nin Yunanistan'a istikbale muzaf her hangi bir vaitte bulunması tehlikesini önlemek üzere, Kıbrıs Adası'nın tarihi, coğrafi, ekonomik, askeri ve stratejik sebeplerle Anadolu'ya bağlı olduğu. İngiltere'nin çekilmesi halinde Türkiye'ye iadesi gerektiği hususundaki Türk görüşünün ilgili devletlere ve bu ziyaretiniz esnasında Britanya Hükümeti'ne açık olarak anlatılması yüksek takdirinize arz olunur.
- 2- Son zamanlarda Kıbrıs'a muhtariyet verileceğinden sık sık bahsedilmektedir. Halen adet çoğunluğunun mahalli Rumlar lehine olması, muhtariyetin Kıbrıs Türkleri ve dolayısıyla Türkiye aleyhine netice vermesini intaç edeceğinden bu ihtimalin bertaraf edilmesi gerekir. Adaya daha liberal bir statü verilmesi düşünüldüğü takdirde, Kıbrıs Türklerinin ekalliyet haklarının teminat altına alınması zaruridir. Hazırlanmakta olduğu söylenen yeni Kıbrıs Anayasası'na bu hususu temin edecek esaslı hükümler konulmasına dalalet buyrulması bilhassa rica olunur.
- 3- Kıbrıs Türkleri şimdiye kadar müstemleke idaresinden iyi muamele görmemişler ve azınlık haklarından layıkı veçhile istifade ettirilmemişlerdir. Bugün, Kıbrıs Türk halkı mahalli Rum unsurla birlikte eşit muameleye dahi tabi tutulmamaktadır. Türklerin bu farklı muameleden şikâyetleri ve Türk cemaatinin sosyal ve kültürel müesseselerin inkişafı hususundaki dilekleri Türk İşleri Komisyonu'nun raporunda tespit edilmiştir. Bu rapordaki haklı 180 dileklerin yerine getirilerek; a.) Türk Evkaf mallarının halk tarafından müntehap bir komisyon marifetiyle idaresi ve Evkaf gelirlerinin Vakıflar ahkâmına göre Türk Cemaati nef'ine kullanılması, b.) Türk okullarının daha liberal bir rejime tabi tutulması ve ayrıca, c.) Mahalli idareye mesul makamlara getirilmek suretiyle, Türklerin daha geniş ölçüde iştirak ettirilmesi. Adada Türk varlığının bekası için zaruridir. Bu husuların, mümkün görüldüğü takdirde, dost İngiliz Hükümeti'nin dikkatine sunulması yüksek takdirlerinize derin saygılarımızla arz olunur”. (BCA 030.01.123.783.8.)

Bu görüşmelerde Kıbrıs Türk toplumunu Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak, yardımcısı Ahmet Mithat Berberoğlu ve Ahmet Zaim temsil ediyordu. Kıbrıs'ta terör olaylarının artmasıyla birlikte 19 Aralık 1954 tarihinden itibaren emniyet güçleri tarafından bir takım tedbirler alınır. Halka açık yerlerde beşten fazla kişinin bir araya gelmesi yasaklanır, her türlü silah, bıçak, sopa ve taş gibi şeylerin taşınması kesinlikle yasaklanır, bulundurulması halinde polisin müdahale hakkının saklı tutulduğu belirtilir. Ayrıca, bu kurallara uymayanların en az üç yıl olmak şartıyla hapis cezasına çarptırılacakları halka duyurulur. (Keser, 2008, s.164-165) Özellikle Makarios'un Kıbrıs'taki kışkırtıcı tutumu büyük sıkıntılar yaratmaktaydı. Rauf Denктаş anılarında; “Yıl 1954’ün sonlarına geliyordu. Bir gün masamdaki dosyalar arasında Başpiskopos Makarios aleyhine ‘halkı isyana teşvik’ suçlarını içeren bir dosya buldum. Makarios’un halka yaptığı konuşma gerçekten kışkırtıcı, huzur bozucu, halkı isyana teşvik suçunu içeren bir konuşmaydı. Yasanın ilgili maddesi altında mahkemeye sevki için talimat verdim. Ertesi gün beni Başsavcı arattı. Hükümetin Makarios’u mahkemeye vererek onu kahraman yapmak istemediğini, konunun siyasi yönleri olduğunu ve Vali Hazretlerinin meselenin kapatılması emrini verdiğini söyleyerek dosyayı benden aldı” diyordu. (Denктаş, 2000, s.109)

6. EOKA TEDHİŞ ÖRGÜTÜ

“Karşımızda iki düşman vardır: Birincisi İngilizler, ikincisi Türklerdir. İlk önce İngilizler ile savaşım vereceğiz ve onları adadan çıkaracağız. Bundan sonra Türkleri ortadan kaldıracacağız. Hedefimiz ilhaktır. Her ne pahasına olursa olsun, bu gayeye ulaşmak görevimizdir” açıklamasını yapıyordu EOKA örgütü. (Tuncer, 2012, s.50) Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların, BM’den diplomatik yollardan sorunu Enosis yönünde çözememeleri, şiddet ve terör eylemlerine yönelmelerine neden olmuştur. (Stephens, 1966, s.140) Kıbrıs’taki yeni terör döneminin baş mimarı, Başpiskopos Makarios III idi. Bir yandan konuyu uluslararası arenaya taşıma gayretlerinde olan Makarios ve ekibi, diğer yandan da Kıbrıslı Rum gençleri teşkilatlandırma çabalarına girdiler. Daha önce “KHİ” kod adı ile Yunanistan’da yer altı örgütü kuran eski Yunan subayı Georgios Grivas, şimdi ise Makarios’un isteği ile Kıbrıs’ta buna benzer Rum gençlik örgütü “PEON” gibi bir örgüt kuruyordu. (Bayülken, 1983, s.7) PEON gençlik teşkilatını kutan ve ‘Chi’ (Cloog, 1992, s.185) kod adlı Grivas öldürmek (Jones, 1959, s.14) üzere Kilise ve Makarios önderliğinde EOKA örgütünü kurdu. (Cloog, 1992, s.184).

Megali İdea doğrultusunda EOKA terör örgütünün lideri emekli Yunan Albayı Girvas’tır. Örgütün amacı ise, Kıbrıs’ı Yunanistan’a ilhak etmektir. Grivas, 23 Mayıs 1898 tarihinde Kıbrıs’ın Trikomo köyünde orta tabaka bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ailesinin diğer üyeleri gibi 1914 yılına kadar adada Türk tebası olarak yaşayan Yorgos Theodors Grivas, Atina’daki Helen Kraliyet Askeri Akademisi’ne girmiş ateşli bir Yunan milliyetçisidir. Bu askeri okul “Ümit Verenlerin Okulu” diye de bilinmekte ve müracaat eden her on kişiden yalnız ikisi kabul edilmektedir. Grivas, Türkiye’nin Yunanistan tarafından işgal edildiği dönemde Yunan ordusunda teğmen olarak görev yapmıştır.

Kıbrıs’ta ise işlediği ve azmettiği cinayetler yüzünden, ordusuz bir general olarak, Yunan Genelkurmayı tarafından “Korgeneral” rütbesi ile ödüllendirilmiştir. “*Cennetle Cehennem birleşirse ve su ile ateş yan yana gelebilirse ancak o zaman Türklerle dost olabiliriz*” diyerek büyük ömrünü Türk düşmanlığına adayan ve masum insanları katlederek Kıbrıs’ı kana bulayan Grivas, 27 Ocak 1974’de Leymason’da ölmüştür. (Bayülken, 1983, s.7) Herkesçe malum olan bu utanç tablosuna rağmen, Grivas, döneminin Rum ve Yunan siyasi partileri, yöneticileri ve diplomatları tarafından kimi zaman kiskanılarak, çoğu zamanda şüpheyle bakılan bir kişi olmuştur. Aslında EOKA kurulmadan önce, Kıbrıs Rumları arasında Enosis için

çeşitli isimlerle örgütler kurulmuştur. Ancak bu örgütler birbirlerinden kopuk ve teşkilatı sınırlıdır. Komünistlerin yanı sıra, Pan-Kıbrıs Ulusal Gençlik Teşkilatı PEON ve aynı görüşte “PEK” adıyla Sağ Kanat Çiftçiler Birliği gibi örgütler mevcuttur. Yunanistan’ın İkinci Dünya Savaşı’nda önce İtalyanlar ve daha sonra Almanların işgalinde Yunanistan’da örgütlenmelerinden etkilenen Kıbrıslı Rumlarda çeşitli oluşumların içine girmiştir. (Jones, 1959, s.52) Ancak bütün bu yer altı örgütler içinde iki tanesi İngiliz istihbaratının dikkatini çeker. Hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmeyen “Kıbrıs’ın Özgürlüğü İçin Ulusal Cephe/EMAK” ve “Kıbrıs Ortodoks-Hristiyan Gençlik Teşkilatı tarafından kurulan OHEN” bir örgüttür. Bu örgüt Ocak 1955’e kadar devam eder, kurucularının başında ise, Atina’da yaşayan Kıbrıs doğumlu avukat kardeşler Savvas ve Socrates Loizides vardır. (Keser, 2008, s.166)

Başpiskopos Makarios ve Girvas, Kıbrıs değilde Yunan milliyetçileri olduklarından, gerçek gayeleri bağımsız bir Kıbrıs Devleti değil, Enosis’i gerçekleştirerek Yunanistan’a bağlanmaktadır. (Keser, 2008, s. 167)

1955’de Yunanistan’ın desteği ile kurulan EOKA tedhiş örgütünün, siyasi lideri Makarios, askeri lideri ise, Yunan iç savaşında ve İkinci Dünya Savaşı’nda aşırı sağcı uçta “X” kod adıyla bir örgüt kuran ve partileşen Georgios Grivas’tır. Grivas’ın deyimiyile, adayı yönetenlerin “sessiz bir kadın köle” olarak gördükleri Kıbrıs’ı kurtarmanın zamanı gelmiştir. “Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü” olarak adlandırılan bu örgütün tek ulusal isteği Helen düşüncesi ve Enois’ten başka bir şey değildi.566 Grivas’a EOKA mensubu Kıbrıslı Rumların yetiştirilmesi konusunda Yunanistan’da farklı merkezlerden yardım ve destek de gelir. (Keser, 2008, s.167) Öncelikle X örgütü içindeki eski subay arkadaşlarıyla bir araya gelen Grivas daha sonra Atina’da bulunan diğer Kıbrıslı arkadaşlarının da peşine düşer. Böylece subay arkadaşlarının da desteğiyle harp okulu, üniversite ve Polytechnic gibi diğer eğitim kurumlarında Kıbrıs konusunda ilgili ve EOKA’ya yardımcı olabilecek ve destek olacakların peşine düşer. (Jones, 1959, s. 46)

23 Mart 1955 tarihinde Başpiskopos Makarios’a yazdığı bir mektupla Grivas, sabotaj, polis merkezlerine saldırı ve kundaklama faaliyetlerinin başarıya ulaşması halinde öncelikle kasaba ve köylerde gençler arasında ayaklanmalar başlatacağını, herkesi kapsayacak bu saldırgan gösterilerle istediklerini alacaklarını belirtir. (Foley, 1964, s.11) Daha sonra bunu Ekim ayında yapılan ve çok daha büyük olan silah sevkiyatı izler. Özellikle patlayıcı açısından sıkıntıya giren EOKA farklı hal çareleri düşünmeye başlar ve burada Grivas’ın imdadına Lyssi köyünden olan Yunan ordusunda da subay olarak görev yapan Gregoris Afxentiou yetişir. EOKA içinde güvenebileceği, etkili bir ikinci adam arayışına giren Grivas’ın bu konuda güvendiği tek kişi Gregorios Afxentiou olur. Bir zamanlar kamyon şoförlüğü de yapan ancak Grivas’la daha önce Atina Harp Okulu’nda beraber okuyan ve teğmen rütbesiyle mezun olan Afxentiou sıkı bir Enosis taraftarı olduğu için Grivas onu sabotajlar konusunda özel olarak yetiştirir ve ilk görevini de Palouriotissa köyünde verir. Grivas onu ayrıca komuta ve yöneticilik konusunda da eğitmeye çalışır. (Jones, 1959, s. 69) Bölgedeki balıkçıların genellikle dinamitle avlanmaları ve kullanacakları patlayıcıları İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizlerin Magosa açıklarındaki sığ sulara döktükleri büyük miktardaki cephaneden almaları Grivas ve adamlarının da aynı yola başvurmalarına sebep olur. (Foley, 1964, s.69) Kıbrıslı Rumların öncelikli hedefi, İngilizleri Kıbrıs’tan atmak daha sonra da tıpkı Girit’te olduğu gibi Türkleri topluca kıyıma uğratmaktır. Bu hedefe hiç kuşkusuz en büyük destek Yunanistan tarafından sağlandı, silahlanma ve örgütlenme Atina’nın lojistik desteği ile gerçekleşirken, Atina radyosu da kışkırtıcı propagandalar yaptı. (Durrell, 2007, 173) Karışıklıklar gittikçe artarken örgüt silah, mühimmat ve personel açısından kendisine en uygun olan tarihi hareket için tespit eder. Kasım 1954’den 1 Nisan 1955 tarihine kadar geçen süreyi organizasyon, sabotaj timlerinin eğitimi,

sabotaj yapılacak ilk ve en önemli hedeflerin seçimi, keşif ve saldırı planları üzerinde yoğunlaşarak geçiren Grivas'ın özen gösterdiği tek şey ise gizlilik prensibidir. (Foley, 1964, s.7)

Öte yandan Grivas'ın EOKA teşkilatı için personel temin etmeye başladığı dönemde özellikle Kıbrıslı Rum gençlerinden istifade etmek istemesi önceleri bir takım sıkıntılar doğursa da Grivas bu problemleri kısa sürede çözer ve eğittiği gençleri birer ölüm makinesi haline getirir. (Jones, 1959, s.58) Bu örgüt İngilizleri adadan atmak, Türkleri ise imha etmek için 1 Nisan 1955'te eyleme geçer. (Alasya, 1992, s.531)

200 kadar EOKA militanı ilk saldırılarını Lefkoşa'da bulunan Britanya Enstitüsü'ne gerçekleştirir. Binayı ateşe veren örgüt üyeleri daha sonra bazı Rum halkının da desteğini alarak Meteksas Meydanı ve Homer Caddesi'ndeki taşkınlıklar çıkartır. Bir İngiliz askeri çipi yakılır, etrafa Yunan bayrakları asılır. (BCA 030.01.129.839.1.) Saldırlardan Valilik binası ile Müsteşarlık dairesi ve Wolseley Kışlasındaki İngiliz Orta Doğu Kara Kuvvetleri Karargahıda nasibini alır. Makros Dragos adında örgüt militanı ve dört arkadaşı radyo istasyonunu basıp çalışanları etkisiz hale getirdikten sonra, binayı havaya uçururlar. Larnaka'da valilik, polis ve mahkeme binaları da bombalanır. Mağusa ve Limasol'da da benzer şekilde patlamalar meydana gelir. Bütün bu olaylar meydana gelirken, Grivas koruması Gregoris Louka ile Lefkoşa'da bir evde gizlenerek gelişmeleri takip eder. Yapılan bu kanunsuzluklar, cinayetler, kundaklamalar, sabotajlar, ve duvarlara Enosis ve EOKA yönünde yazılan sloganlar devam eder, her yere bildiriler dağıtılır. Kıbrıs Rum toplumunun kanaat önderleri ise olayları yatıştırıp, eleştirmek yerine, desteklemeyi tercih eder. Atina radyosu ise Kıbrıs radyosu adını kullanarak, “Özgürlük ancak kan ile alınır” sloganları yayımlar. Atina radyosunun bütün spikerleri gün boyu EOKA propagandası yapar. (Savrun, 2018, s.185)

Grivas'ın 1 Nisan 1955 günü bütün ada sathında eylemlere girişmesinden sonra bile İngilizlerin ne olup bittiği konusunda neredeyse hiç bilgileri yoktur. 1955 yılının başında Kıbrıs ve Kıbrıs meselesinin NATO'daki dayanışmayı ve Yunanistan'ın İngiltere ve Türkiye'yle ilişkilerini etkileyecek olan son derece önemli bir uluslar arası problem olacağını gösteren en ufak bir işaret bile söz konusu değildi. İlk başta İngilizlere karşı başlayan EOKA eylemleri, çok geçmeden Türklere de yönelir. Türk Büyükelçiliği Basın Ataşeliğine bomba yağmuru başlar. Yunan basınında ise bu tedhiş olaylarını destekler mahiyette yayımlar yapılır. Vradini gazetesi olayları “Bu hadise İngiltere'nin gütmekte olduğu sert siyasetin tabii bir neticesi” olarak değerlendirilirken Estiya gazetesi “Bu yalnız işin başlangıcıdır. Hadise Kıbrıs halkının hürriyet ve istiklaline ne derece bağlı olduğunu gösterir. İngiltere'nin vaziyeti anlayabilmesi için böyle hareket edilmesi lazımdır ve bu hareket tarzında da devam edilecektir” açıklamasını yapar. (Keser, 2008, s.174)

7. 1960'lar ve ARTAN SİSTEMATİK TERÖR

Kıbrıs sorunu, her ne kadar Türk kamuoyunun gündemine yukarıda sözü edilen yöntemlerle getirildiyse de, Türk toplumunun belleğinde derin izler bırakan Yunan ordusunun İzmir'i işgalini ve 1919-1922 yılları arasında yaşanan Türk-Yunan savaşını çağrıştırdığından kolektif hafızada, yeri adeta hazır. Kıbrıs Rum toplumunun kendi özgürlüğünü Enosis politikası ile özdeşleştirmiş olması ve Enosis'in, on dokuzuncu yüzyılın ortasından 1922 yılına kadar Yunanistan'da devlet doktrini olarak benimsenen Megali İdea'ya dayanmış olması, Türkiye halkının Kıbrıs için seferber edilmesini kolaylaştırmıştı. Özellikle İstiklal Savaşı yıllarında yaşananlar, kolektif hafızada Yunanlıların “ulusal öteki” olarak kalmalarına yol açmıştı. Bir yanda tarihin yüklediği ağır yükümlülükler, diğer yanda milliyetçi refleksler ve

stratejik kaygılar, Türkiye'nin omuzlarında, Kıbrıs sorununu "milli bir dava" haline getirmişti. Enosis, Türkiye'nin güney sahillerinin ve Kıbrıs Türklerinin can güvenliği açısından da kesinlikle önlenmeliydi. (Kızılyürek, 2011, s.242-243) Kıbrıs'taki olaylar uluslararası kamuoyunun da gözünden kaçmıyordu aynı zamanda iki NATO müttefiki olan Türkiye ve Yunanistan her an sıcak bir çatışmanın veya savaşın eşiğine gelmişti. Bu durum Sovyet tehdidinin etrafını sardığı Batı'yı çok rahatsız ediyordu. Bir an önce Kıbrıs'ta tarafları tamamen olmasa da kısmen tatmin edici bir anlaşma ve çözüm bulunmalıydı. 1959-1960 yıllarında Zürih ve Londra Antlaşmaları sonrasında iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelleri atıldı. Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre; "Kıbrıs'ta Türkiye İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünde bağımsız bir cumhuriyet kurulacaktır. Devlette iki dil geçerli olacaktır. Kısaca, Başkan Rumlardan, Başkan Yardımcısı ise Türklerden olacak ve kendi toplumlarınca (5 yıllık) seçilecekti. Başkan ve yardımcısının veto hakları olacaktı, on bakandan üçü Türklerden olacaktı, Meclis'teki 50 temsilciden %70'i Rumlardan, %30'u Türklerden seçilecekti. Kamu kurumlarında da bu oran geçerli olacaktı. İki bin kişilik ordu da ise oranlar %60 Rum, %40 Türkler şeklinde, polis veya jandarma teşkilatından en az birinin komutanı Türk olacaktı." (Savrun, 2018, s.267)

Ne yazık ki hakların çoğunun Kıbrıs Rumlara verilmesine rağmen ilk Cumhurbaşkanı Makarios ve etrafı Enosis hayallerinden ve isteklerinden bir türlü vazgeçemediler. Kilise ve EOKA'nın tahrik ve tedhişleri dayanılmaz bir hal almıştı gerek Kıbrıslı Türkler için gerekse de Türkiye için. Öte yandan Türklerin %30 oranında yönetimde ve kamu alanında hak sahibi olmalarını bile hazmedemeyen Makarios ve ekibi uluslararası antlaşmalarsa aykırı olarak Kıbrıs Türklerini hiçe sayarak sistemli olarak Türkleri asimilasyon ve imha planına kalkıştılar. (Savrun, 2018, s.267)

Simerini gazetesinde "Yunan Bayrağı Üzerine Yaptığım Yemine Sadığım" başlığı altında; "Kıbrıs'ın bağımsızlığı için mücadele eden ve bu uğurda hayatlarını veren Yunanlılara karşı ödevlerimiz vardır. Bunlar mezarlarında, 'vatani gelecek nesillere aldığınızdan daha küçük teslim etmeyin diye haykırıyor.' Vatani aldığımızdan daha küçük olarak gelecek nesillere teslim etmeyeceğimize dair Yunan bayrağı üzerine yaptığımız yemine son nefesimize kadar sadık kalacağız." İfadeleri 1963 Kanlı Noel olaylarından yirmi sene sonra bile Rum yönetimi başkanlığına seçildikten sonra, Yunanistan'a yaptığı ilk gezide basın toplantısında Klarides yukarıdaki sözleri sarf ediyordu. (İsmail, 1993, s.8) Bu açıklamadan yirmi sene önce de Rum liderliğinin emel ve amaçları yüz yıllardır aynıydı. Akritas Planı diye bilinen, yani Kıbrıs ile Yunanistan'ı birleştirmek, yani Enosis'i gerçekleştirmek üzere, belirlenmiş metotlar doğrultusunda Kıbrıs Cumhuriyetini yıkmayı amaçlayan bir plan olarak hazırlanmıştır. Makarios ve Rum liderliği, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Türklere hak tanıyan ve çoğunluk egemenliği karşısında denge kuran kısımlarını, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ne gölge düşürür gerekçesi ile uygulamaya sokmadı. Bir yandan dünyaya bu Anayasanın işlemeyeceği iddiasını öne sürerken, diğer yandan gerektiği gün uygulamaya koymak üzere, ada Türklerini topyekûn yok etmeyi amaçlayan bir planı gizliden gizliye hazırlamaya başladılar. Bu plan, ilk kez 21 Nisan 1966 tarihli Rum Patris gazetesinde ifşa edilmiştir. "Türkü İmha Planı" Akritas Planıydı. Rum halkını, Kıbrıs Türk Toplumuna karşı silahlandıran ve bu korkunç planda görev alan Rum liderleri 7 Şubat 1967 tarihli Patris gazetesinde görevleri ve isimleri ile şöyle yayınlanıyordu: "Başkan: Polikarpos Yorgacis, Başkan Vekili: Çalışma Bakanı Thassos Papadopoulos, Kurmay: Milletvekili Nikos Koçis, Kurmay Daireleri Müdürü: Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Kleridis."

Kıbrıs Türkeri'ni 24 saat içinde yok ederek Enosis'i gerçekleştirmek isteyen bu planın içeri şu hedefleri içermektedir; "Türklere haklarını vermemek, idari baskılarla, Kıbrıs Türk

toplumunu huzursuz etmek, dış dünya ile ilişkilerde Kıbrıs Türk yetkililerinin temaslarını engellemek, sürekli olarak Türkiye'yi Kıbrıs'a saldırıya hazır bir ülke olarak suçlamak, asıl davanın Enosis olduğunu perdeleyen propaganda faaliyetlerine hız vermek (yürürlükteki propaganda da gerekçe olarak Türklerin silahlandığını, adayı taksim için harekete geçtiklerini öne sürmüşlerdir. Ayrıca dış dünyada Kıbrıs probleminin çözülmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği yanlış kanısını yaratmaya çalışmışlardır), Türk Toplumunu içten parçalamak, Türk Toplumunun sıkıntılarını ve bunalımlarını Türkü Türk'e düşürmek amacıyla kullanmak, Türkiye ile olan bağları zayıflatmak için önlemler almak, Türk Toplumunun ekonomik sıkıntılarını artırmak, Ekonomik ve sosyal gelişmeyi önlemek için baskı yöntemleri uygulamak, tedhiş ve baskı yolu ile Türkleri bezdirip Kıbrıs'tan uzaklaştırmak, Türklerin elinden toprağını satın alarak Türkü Kıbrıs'a bağlayan değerleri ortadan kaldırmak, toplumun zayıf bir anında ya da bölündüğü gün Enosis'e sıçramak." 1963 Aralık olayları ile Rumlar planı uygulamaya koymayı denemişlerse de, uygulama Türk toplumunun kahramanca direnişi karşısında yarıda bırakılmak zorunda kalmıştır. (Denктаş, 1993, s.1-2)

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rum İçişleri Bakanı Yorgacis tarafından Akritas Planı'na göre oluşturulan paramiliter Rum kuvvetleri elemanları, 21 Aralık Cumartesi gününün ilk saatlerinde, sabaha karşı 02.00'de, Lefkoşa'nın Türk mahallesi olan, günümüzde Rum tarafında bulunan Tahtakale semtinde sivil polis kılığındaki Rumlar iki Türk ailesinin arabalarını durdurmuş ve zorla üst araması yapmak istemiştir. Karşı çıktıkları için ateş açıldı ve sonucunda bir kadın bir erkek 2 Türk şehit edilirken 4 kişide yaralandı. (BCA.030.01.64.394.29.)

Kıbrıs Türklerine yönelik sistemli katliamlar Kilise ve EOKA'nın öncülüğünde 1960'lar süresince devam etti. Binlerce masum insan bir ada ülkesinde sürgüne, açlığa, hastalıklara ve katliamlara maruz kaldı.

8. SONUÇ

İncelenen dönemde Türkiye'nin Kıbrıs politikasına en büyük tetiklemeyi Kıbrıs Rumlarının ada Türklerine karşı yönelttikleri saldırılar ve dönemin Yunan hükümetlerinin çift yönlü söylem ve tutumları olmuştur. Böyle davranmaları kendileri açısından gayet normal bir durumu çünkü Kıbrıs Rum toplumuna yön veren Kilise ve 1945'lerden sonra ortaya çıkan AKEL'in ve Yunan hükümetlerinin dünya görüşleri her ne kadar bir takım farklılıklar gösterse de, konu Kıbrıs ya da Megali-İdea olunca ortak bir payda da Enosis'te buluşuyorlardı. Türkiye'de ise daha önce de değindiğimiz gibi durum farklıydı. Kimi zaman kamuoyunun yoğun baskısı kimi zaman Rum-Yunan ikilisinin tavır ve tutumları kimi zaman da İngiltere'nin Kıbrıs'a bakış açısı Türkiye'nin Kıbrıs politikasına ve yöntemine etki ediyordu.

Ancak 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Cuntası ve EOKA mensuplarının Kıbrıs'ta gerçekleştirdikleri gayri meşru askeri darbe Türkiye için bardağı taşıran son damla oldu. Zürih ve Londra Antlaşmaları sonucunda elde ettiği Garantörlük Hakkını tüm dünyanın baskı ve tehditlerine karşı kullanarak sadece Kıbrıs Türklerine değil Kıbrıs Rumlarına da barış ve huzuru getirdi.

KAYNAKÇA

- Alasya, Halil Fikret., (1992). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türk Dünyası El Kitabı, Cilt 1, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Armaoğlu, Fahir., (1974). “The Uneasy Birth of Cyprus Republic:1954-1958”, Dış Politika, Vol. IV, No:2-2, ss.1-47.
- Bayülken, Haluk Ü., (1983). Cyprus Question and The United Nations, MSB Yay., Ankara.
- Cloog, Richard., (1992). Modern Yunanistan Tarihi, İletişim Yay., İstanbul.
- Denktaş, Rauf Raif., (1993). O Günler, Kıbrıs Rumunun Gerçek Niyetlerinin Belgesi Akritas Planı, TBMM Kütüphanesi.
- Denktaş, Rauf Raif., (2000, Aralık). Denktaş'ın Hatıralar-Toplayış, 10. Cilt, İstanbul.
- Durrell, Lawrance., (2007). Kıbrıs'ın Acı Limonları, Can Yay., İstanbul.
- Foley, Charles., (1964). Guerrilla Warfare and EOKA Struggle, General Grivas, Longman Publishing, London.
- Göktepe, Cihat., (2002). “Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri (1955-1959)” Türkler Ansiklopedisi, Cilt 16 Cumhuriyet, (Ed.) Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koç, Yeni Türkiye Yay., Ankara., ss.943-951.
- Gürel, Şükrü Sina., (1985, Ekim.) Kıbrıs Tarihi (1878-1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika 2, Kaynak Yay., Ankara.
- Hatzivassiliou, Evanthis., (1994). The Cprus Question and Anglo-American Special Relationship, 1954-1958, Intelligence Defence and Diplomacy British Policy in the Post War World, (Ed.), R.J. Aldrich & M.E. Hopkins, Frank Cass Publishing, Essex.
- Heraclides, Alexis., (2003). Yunanistan ve Doğu'dan Gelen Tehlike: Türkiye, İletişim Yay., İstanbul.
- İsmail, Sabahattin., (1993). İtiraf, Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphanesi, İzmir.
- Jones, Byford., (1959). Grivas and The Story of EOKA, Robert Hak Ltd., London.
- Keser, Ulvi., (2008). Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970), 1. Baskı, Boğaziçi Yay., İstanbul.
- Kızılyürek, Niyazi., (2011). Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs, 4. Baskı, İletişim Yay., İstanbul.
- Koç, Rasim., (2006). 1950-1954 Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul.
- Savrun, Ergenekon., (2018). 1960 ve 1974 Yılları Arasında Türkiye ve İngiltere'nin Karşılaştırmalı Kıbrıs Politikaları, Hipokrat Kitabevi, Ankara.

Stephans, Roberts., (1966). Cyprus: A Place of Arms, Power Politics and Ethnic Conflict in the Eastern Mediterranean, Pall Mall Press, London.

Torun, Şükrü., (1959). İngiltere, Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu, İstanbul.

Tuncer, Hüner., (2012). Kıbrıs Sarmalı, Nasıl Bir Çözüm?, Kaynak Yay., İstanbul.

Xydis, Stephan G., (1967). Cyprus: Conflict and Conciliation: 1954-1958, Columbus, Ohio: The Ohio State University, Press.

Zücher, Eric, Jan., (2012), Modernleşen Türkiye'nin Tarihi (Turkey a Modern History), Çev: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, İstanbul.

Arşiv Belgeleri

- T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.
- Year book of the United Nations.
- General Assembly Official Records (GAOR)